

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Струка Володимира Івановича

«Клініко-експериментальне обґрунтування методів ортопедичного лікування та функціональної реабілітації хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів, його прогнозування та профілактика»

подану на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук

за спеціальністю 14.01.22 – “Стоматологія”

до спеціалізованої вченої ради Д 61.051.08 при ДВНЗ «Ужгородський національний університет» МОН України

Актуальність обраної теми. Патологічним змінам зубо-щелепного апарату, пов'язаним з патологічним стиранням твердих тканин зубів належить особливе місце серед стоматологічних захворювань через складність клінічної картини, ортопедичного лікування й функціональної реабілітації хворих.

Дисертаційна робота присвячена розробці концепції ортопедичного лікування патологічного стирання твердих тканин зубів шляхом клініко-експериментального обґрунтування раціональних методів комплексного лікування та функціональної реабілітації пацієнтів, удосконалення методів діагностики, профілактики та прогнозування ускладнень.

На нашу думку, актуальність даного науково-практичного дослідження, його наукова новизна і, особливо, безпосередня практична клінічна цінність, перш за все пов'язана з частотою виникнення вищезазначеної патології. Згідно даних різних авторів, патологічне стирання твердих тканин зубів спостерігається у 27-54% осіб дорослого віку. Серед етіологічних факторів даного захворювання розрізняють як ендогенні, пов'язані з морфологічними патологічними змінами структури емалі та дентину внаслідок спадкової чи набутої ендокринної патології, так і екзогенні фактори, такі як, насамперед, професійні шкідливості,

функціональне перевантаження внаслідок часткової втрати зубів, бруксизм. Провідну роль в розвитку захворювання може також відігравати ерозивне ушкодження хімічними речовинами, зменшення рН ротової рідини. Одними з найбільш характерних ускладнень патологічного стирання твердих тканин зубів є гіперестезія дентину, зниження висоти прикусу, дисфункція скронево-нижньощелепних суглобів, яка супроводжуються характерними стійкими патологічними морфо-функціональними змінами зубощелепної системи, естетичні, фонетичні та функціональні розлади оскільки порушується біодинамічна рівновага жувальних м'язів. У разі виражених форм патологічного стирання твердих тканин зубів зубо-щелепна система входить у стадію декомпенсації, що робить неможливим зубне протезування без попереднього складного комплексного лікування, що включає й перебудову рефлекторної діяльності зубо-щелепної системи.

Для лікування пацієнтів з патологічним стиранням твердих тканин зубів запропоновано значна кількість методик та низка ортопедичних конструкцій, порівняльна оцінка яких свідчить, що ефективність застосування залежить як від складності клінічної патології, так і від якісних показників виготовлення самих конструкцій.

Значна поліморфність та складність клінічної картини, суттєві морфологічні та функціональні зміни зубо-щелепної системи визначили спрямованість стоматологічних досліджень на підвищення ефективності ортопедичного лікування та комплексної реабілітації пацієнтів з патологічним стиранням твердих тканин зубів, разом з тим, сучасні уявлення про патогенез та методи ортопедичної реабілітації відповідних пацієнтів нерідко містять протиріччя та носять дискусійний характер, зокрема, через велику кількість ускладнень. Відповідно потребують поглибленого вивчення особливості клінічного перебігу та характеру компенсаційних морфо-функціональних змін елементів зубо-альвеолярного комплексу при патологічному стиранні твердих тканин

зубів, методи прогнозування та ефективні засоби профілактики, що обумовлює актуальність проведених автором досліджень, обґрунтованість мети та поставлених завдань.

Мета роботи полягає в розробці концепції ортопедичного лікування патологічного стирання твердих тканин зубів шляхом клініко-експериментального обґрунтування застосування раціональних методів комплексного лікування та функціональної реабілітації хворих, удосконалення методів діагностики, профілактики та прогнозування ускладнень.

Для досягнення визначеної мети автором поставлені завдання у кількості 7.

Методики дослідження, що використані у роботі, адекватні поставленій меті та завданням, досить оригінальні, відносно нові та дозволяють об'єктивно оцінити результати проведеного лікування.

Дисертація є фрагментом науково-дослідних робіт кафедри ортопедичної стоматології ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»: «Нові підходи до діагностики, лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань різного генезу у мешканців Карпатського регіону України» (державний реєстраційний номер 0111U006501) та «Мультидисциплінарний підхід до діагностики, лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань зі збереженням регенеративних властивостей тканин і відновлення протетичних властивостей анатомічних структур у мешканців Північної Буковини» (державний реєстраційний номер 0116U002929). Автор є безпосереднім виконавцем фрагментів зазначених науково-дослідних робіт.

Наукова новизна отриманих результатів: За результатами проведених досліджень автором удосконалена схема діагностики, визначено характер та ступінь морфо-функціональних порушень у хворих з детермінованими порушеннями оклюзії та функціональних структур зубо-

щелепної системи, при патологічному стиранні твердих тканин зубів у віковому аспекті.

На основі результатів електронно-мікроскопічного дослідження встановлено наявність змін мікроструктури емалі та дентину у віковому аспекті та при патологічному стиранні твердих тканин зубів.

На основі порівняльного аналізу наявності бруксизмальних епізодів за допомогою приладу “Bite Strip” при патологічному стиранні емалі та дентину, порівняно з нормою, встановлено фактори ризику та розроблено алгоритм прогнозування патологічного стирання твердих тканин зубів.

Для відновлення анатомічної форми вітальних зубів, які зазнали патологічного стирання та профілактики післяопераційних ускладнень розроблено «Спосіб ортопедичного лікування патологічного стирання твердих тканин зубів» (Патент України на корисну модель № 106721 від 10.05.2016. Бюл №9).

Розроблені лікувально-профілактичні комплекси щодо усунення післяопераційної чутливості та захисту відпрепарованих зубів на етапах ортопедичного лікування патологічного стирання твердих тканин зубів.

Розроблена методика оптимізації функціональної реабілітації хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів, ускладнених дефектами зубних рядів та бруксизмом із застосуванням дентальної імплантації.

Науково обґрунтована концепція дискретного навантаження на дентальні імплантати в умовах підвищення висоти прикусу і підвищеного оклюзійного навантаження. В залежності від денситометричної щільності та типу кісткової тканини в ділянці дефектів зубних рядів уточнені алгоритми безпосереднього та відтермінованого оклюзійного навантаження при дентальній імплантації.

На основі вивчення електроміографічних показників біоелектричної активності жувальних м'язів визначено характер функціональних патологічних змін зубо-щелепного апарату, обумовлених патологічним стиранням твердих тканин зубів та ступінь функціональної реабілітації хворих

після проведеного комплексного стоматологічного лікування та зубного протезування.

Розроблені показання до застосування індивідуалізованих алгоритмів комплексного патогенетичного лікування хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів та проведена їхня клініко-лабораторна оцінка. Розроблена методика оптимізації функціональної реабілітації хворих із патологічним стиранням твердих тканин зубів та профілактики ускладнень ортопедичного лікування.

Практичне значення отриманих результатів. Впровадження у практичну діяльність розробленого алгоритму лікувально-профілактичних та реабілітаційних заходів дозволило підвищити ефективність комплексного лікування хворих із патологічним стиранням твердих тканин зубів та зменшити кількість клінічних ускладнень.

Розроблена методика щадного препарування вітальних зубів із урахуванням товщини надпульпарного дентину із урахуванням віку хворого дозволяє максимально зберегти природні зуби та підвищити ступінь функціональної реабілітації стоматологічних хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів.

Заміщення дефектів зубних рядів, обмежених вітальними зубами за допомогою незнімних конструкцій зубних протезів, з опорою на зуби з застосуванням методики усунення післяопераційної чутливості, захисту відпрепарованих зубів та призначення запропонованого комплексу ремінералізувальної терапії дозволило зменшити кількість ускладнень незнімного протезування.

Застосування на практиці розробленої концепції поступового навантаження на дентальний імплантат, дозволило зменшити втрати періімплантантної кісткової тканини в умовах підвищеного оклюзійного навантаження, дозволило зменшити кількість ускладнень протезування та сприяло пролонгації терміну служби ортопедичних конструкцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Сформульовані автором положення, висновки та практичні рекомендації достатньо аргументовані і адекватні поставленій меті та завданням дослідження, мають теоретичне та практичне значення. При виконанні роботи дисертантом був вибраний методично вірний науковий підхід для вирішення поставлених задач.

Дисертант самостійно провів весь комплекс експериментальних, лабораторних та клінічних досліджень. Первинний матеріал повністю зібраний автором, а також виконана систематизація, статистичний та клініко-інформаційний аналіз, проліковані пацієнти, узагальнено виявлені у дослідженні закономірності. На основі виконаних безпосередньо автором лабораторних та клінічних досліджень написані усі розділи дисертації, сформульовано висновки та практичні рекомендації. У роботах, опублікованих у співавторстві, участь здобувача є визначальною.

Поглиблений аналіз використаних здобувачем об'єктових методів дослідження, як у експериментальних, так і клінічних дослідженнях, свідчить про їх сучасність, різноманітність, доцільність у застосуванні, високу інформативність та повну відповідність основної меті даного науково-прикладного дослідження запланованим завданням, що повністю забезпечило отримання найбільш обґрунтованих та достовірних даних.

Слід зазначити, що всі наукові положення, висновки та практичні рекомендації ґрунтуються на результатах достатнього обсягу клінічних, спеціальних фізико-механічних, та статистичних методах дослідження, що забезпечило достовірність отриманих автором наукових результатів. Не викликає сумніву наукова новизна положень та сформульованих на їх основі висновків і практичних рекомендацій.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертації доповідались на конференціях різного рівня як вітчизняних так і зарубіжних.

Публікації. Матеріали дисертації опубліковані в 38 наукових працях: зокрема, в 29 - основні наукові результати дисертації, серед яких – 21 у вітчизняних фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, 6 в зарубіжних виданнях, з яких 4 індексованих Scopus, 1 монографія, 1 патент, 1 стаття в збірнику наукових праць, 8 тез в матеріалах науково-практичних конференцій. За матеріалами дисертації оформлено шість раціоналізаторських пропозицій.

Структура дисертації та оцінка її змісту. Дисертаційна робота Струка Володимира Івановича «Клініко-експериментальне обґрунтування методів ортопедичного лікування та функціональної реабілітації хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів, його прогнозування та профілактика» оформлена і побудована у повній відповідності з основними вимогами ДАК України і складається з титульного аркушу, анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, змісту роботи, переліку умовних позначень, вступу, огляду літератури, розділу «Матеріали та методи дослідження», чотирьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури та додатків.

Дисертаційна робота викладена українською мовою, загальним обсягом 354 сторінки принтерного тексту. Список літератури складається з 372 джерел, з яких 164 – кирилицею та 208 – латиницею. Робота ілюстрована 37 таблицями та 66 рисунками, додатки склали 14 сторінок.

Оцінка змісту дисертації.

Вступ написаний згідно вимог „Порядку присудження наукових ступенів рекомендованих ДАК України“, щодо дисертацій на здобуття вченого ступеня доктора медичних наук, містить усі необхідні підрозділи, чітко визначену мету та завдання досліджень. Текст вступу розміщений на 11 сторінках.

Стосовно зауважень до вступу: на нашу думку необхідно було б скорегувати завдання, додавши згадування щодо порівняння результатів, тим більше, що в тексті відповідних розділів це порівняння має місце. У пункті «Предмет дослідження» бажано було б додати ще й клініко-економічну ефективність запропонованих впроваджень. Також у пункті «Практичне значення одержаних результатів» бажано наводити дані про отриману медичну ефективність пропонує автором розробок, так звану доказову медицину. Інших зауважень немає.

Розділ 1. «Огляд літератури» представлений 34 сторінками принтерного тексту, вміщує 4 підрозділи. Перший присвячений аналізу етіології та патогенезу патологічного стирання твердих тканин зубів. Другий – особливостям клінічного перебігу патологічного стирання твердих тканин зубів та його ускладнень. Третій – аналізу методів діагностики патологічного стирання твердих тканин зубів. Четвертий – особливостям застосування протетичних заходів в комплексному лікуванні та реабілітації хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів. Критична оцінка наявних у літературі даних дозволила автору визначити низку невирішених питань.

Розділ написаний грамотно, послідовно та логічно. На підставі аналізу джерел літератури автор обґрунтовує актуальність та доцільність проведених досліджень. Завершується огляд літератури висновками стосовно подальших перспективних досліджень з вибраного напрямку. Слід зазначити, що даний розділ не перевищує 20% від загального обсягу основної частини.

Зауваження до 1 розділу. Автором використана велика кількість джерел літератури, але в огляді літератури є посилання на джерела, опубліковані більше 10 років тому, необхідно було б вказати більш сучасні джерела за даною тематикою.

В кінці кожного підрозділу, за рекомендацію МОН, слід було б надати дуже стислі висновки, стосовно напрямків подальшого наукового дослідження.

Розділ 2. «Матеріал та методи досліджень» написаний на 44 сторінках принтерного тексту, складається з 5 підрозділів, у яких висвітлені дані про матеріал та методи дослідження. На початку розділу надається загальна характеристика обстежених осіб, далі представлені клінічні та численні спеціальні методи дослідження. Також у розділі детально описані експериментальні методи дослідження з допомогою електронної мікроскопії та статистичний аналіз отриманих результатів досліджень.

Використані методики наведені достатньо повно, послідовно. Загалом розділ справляє приємне враження, хоча до **зауважень по цьому розділу** можна було б віднести занадто ретельні подробиці методик клінічних та спеціальних досліджень. Також бажано було б побачити в цьому розділі більше інформації, стосовно особистої участі автора в кожному з досліджень.

Розділ 3. «Показники стоматологічної допомоги, розповсюдженість стоматологічної захворюваності та патологічного стирання твердих тканин зубів» викладений на 9 сторінках принтерного тексту. Для вирішення завдання дослідження щодо визначення показників стоматологічної допомоги, розповсюдженості стоматологічної захворюваності в Україні з патологічним стиранням твердих тканин зубів та рівня надання ортопедичної допомоги дорослому населенню України автором був проведений аналіз статистичних даних МОЗ України. Для аналізу обрані офіційно опубліковані статистичні дані Міністерства охорони здоров'я України, Центру медичної статистики МОЗ України та показники роботи медичної служби по Україні за 2013 – 2017 р.р.

Розділ написаний вдало, зрозуміло, добре проілюстровано діаграмами. В кінці розділу приведено висновки. Зауважень і побажань до розділу немає.

Розділ 4. «Характер патологічних змін зубощелепної системи в осіб з різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів» викладено на 35 сторінках принтерного тексту, складається з 5 підрозділів. Для вирішення завдань дослідження стосовно визначення характеру патологічних змін зубо-щелепної системи в осіб із патологічним стиранням твердих тканин зубів різного ступеню, з метою розробки методів оптимальної реабілітації стоматологічних хворих та профілактики ускладнень, автором було проведено дослідження стану стоматологічного здоров'я та стану зубо-щелепної системи у 384 пацієнтів віком від 30 до 69 років із застосуванням клінічних та спеціальних методів дослідження до початку лікування. В їх числі, для порівняльної оцінки використовувалися дані, отримані у 25 осіб контрольної групи такого ж віку з фізіологічним стиранням твердих тканин зубів, без клінічно діагностованих форм патологічного стирання твердих тканин зубів.

В розділі приведено результати комплексного порівняльного аналізу характеру патологічних змін зубо-щелепної системи на різних стадіях розвитку патологічного процесу.

Використані методики наведені достатньо повно, послідовно. Загалом розділ справляє приємне враження, хоча до **зауважень по цьому розділу** можна було б віднести не детальний опис методик клінічних досліджень. Також бажано було б побачити в цьому розділі більше інформації, стосовно особистої участі автора в кожному з досліджень. Але це не знижує значення наведеного матеріалу.

Розділ 5. «Результати морфологічних досліджень твердих тканин зубів у віковому аспекті та при їх патологічному стиранні» викладений на 16 сторінках принтерного тексту, складається з 2 підрозділів, у яких за результатами аналізу морфологічних особливостей

емалі та дентину зубів у віковому аспекті при фізіологічному та різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів, автором визначено вплив препарування та його глибини на тверді тканини зубів при виготовленні ортопедичних конструкцій та встановлено оптимальні засоби захисту відпрепарованих поверхонь. Для цього проводили растрову електронну мікроскопію дослідних зразків зубів, видалених за клінічними показниками з фізіологічним та різними клінічними формами та ступенем патологічного стирання.

Розділ добре проілюстровано малюнками. На прикінці даного розділу наведені, на нашу думку, досить об'ємні висновки, бажано їх зменшити за обсягом і віднести до підпунктів. У тексті розділу зустрічаються окремі технічні неточності. Інших зауважень і побажань до розділу немає.

Розділ 6. «Результати лікування пацієнтів із різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів» викладений на 93 сторінках принтерного тексту та складається з 4 підрозділів у яких наведені особливості комплексного лікування хворих з різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів.

Визначаючи характер лікувальних заходів при плануванні лікування патологічного стирання твердих тканин зубів автором враховувався стан п'яти структур: тканин пародонту, скронево-нижньощелепних суглобів, жувальних м'язів, та механізмів регуляції їх функції і, власне, твердих тканин зубів.

На заключному етапі дослідження на основі визначення характеру та ступеню морфо-функціональних порушень зубо-щелепної системи у хворих із патологічним стиранням твердих тканин зубів, з урахуванням результатів морфологічних досліджень, розроблених автором індивідуалізованих алгоритмів комплексної реабілітації було проведено патогенетичне лікування репрезентативного контингенту хворих з різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів із застосуванням як загальноприйнятих методик, так і власних розробок.

Розділ добре ілюстрований схемами та графіками для наочності представленої інформації. Незважаючи на кількість матеріалу, розділ читається легко, зрозумілий, побудований логічно та практично не викликає нарікань, окрім наявності окремих стилістичних неточностей.

В якості зауваження до даного розділу слід зазначити, що в матеріалах розділу ми не знайшли чітко визначених показань до застосування кожного з індивідуалізованих алгоритмів комплексної реабілітації хворих з різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів.

Також на нашу думку деякі дані, щодо методик дослідження, доцільно було б викласти в другому розділі.

Розділ «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» викладений на 29 сторінках принтерного тексту і відображає основні положення проведених досліджень. На підставі аналізу джерел літератури визначений достатньо високий рівень поширеності патологічного стирання твердих тканин зубів серед населення України. Складність клінічної картини, значні морфологічні та функціональні зміни зубо-щелепної системи визначили направленість стоматологічних досліджень на пошук шляхів ефективного лікування та реабілітації хворих з даною патологією зубо-щелепної системи, що обумовило актуальність досліджень, обґрунтованість мети та поставлених завдань.

Поставивши за мету розробити концепцію ортопедичного лікування хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів, шляхом уточнень патогенетичних механізмів, клініко-патогенетичного обґрунтування раціональних методів комплексного лікування та функціональної реабілітації, удосконалення методів діагностики, профілактики та прогнозування ускладнень, автором розроблені індивідуалізовані алгоритми комплексної реабілітації хворих з різними клінічними формами патологічного стирання твердих тканин зубів.

Результати проведеного комплексу клініко-лабораторних, експериментальних досліджень, засвідчують, про клінічну ефективність розроблених алгоритмів лікувально-профілактичних та реабілітаційних заходів, які забезпечують підвищення ефективності ортопедичного лікування хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів та зменшення кількості клінічних ускладнень.

Розділ викладений послідовно, з використанням наукових досягнень і критичним співставленням власних результатів з наявними у спеціальній літературі. Зауважень до розділу немає.

Висновки і практичні рекомендації повністю віддзеркалюють усі отримані результати і цілком відповідають меті та запланованим завданням, об'єктивно аргументовані і мають важливе науково-практичне значення. Стосовно зауваження: не представлені акти провадження вище зазначеного методу лікування. Самі додатки представлені переліком патентів на корисну модель та раціоналізаторських пропозицій.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації.

Наукові положення і висновки дисертації є вірогідними, оскільки базуються на достатній кількості клінічного матеріалу та на результатах сучасних методів обстеження. Проаналізовані клінічні дані, результати математичних і статистичних досліджень. Вірогідність результатів підтверджена статистичною обробкою одержаних даних з використанням пакетів ліцензійних програм Microsoft Office 2007, Microsoft Excel XP та статистичного пакету «STATISTICA 6.1» фірми STATSOFT. Використані методики є адекватними до поставлених задач, демонструють сучасний методичний рівень досліджень. До обговорення залучена достатня кількість літератури.

Автореферат повністю відображають основні отримані результати досліджень дисертації. Суттєвих зауважень, як до викладу отриманих результатів, їх аналізу і запропонованих рекомендацій немає.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертаційної роботи.

Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає. Дисертація написана грамотною літературною мовою, ілюстрована діаграмами та рисунками. Текст дисертації послідовний та логічний.

Слід зазначити, що зроблені зауваження та недоліки не є принциповими, мають суто технічний характер та рекомендаційне спрямування, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи.

Заключаючи наведене вище слід зазначити, що подана до офіційного захисту дана дисертаційна робота виконана й оформлена на високому науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог ДАК України на теперішній час і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

Разом з цим у процесі рецензування роботи виникло ряд питань дискусійного характеру, які потребують додаткового пояснення, а саме:

1. Які на Вашу думку ефективні методи профілактики патологічного стирання твердих тканин зубів?
2. При формуванні клінічних груп враховувалися Вами супутні захворювання пацієнтів?
3. Яким чином Ви визначали клінічну ефективність використання запропонованих Вами методик протезування?

Заклучення

Дисертаційна робота Струка Володимира Івановича «Клініко-експериментальне обґрунтування методів ортопедичного лікування та функціональної реабілітації хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів, його прогнозування та профілактика» є самостійною завершеною працею, в якій вирішене актуальне наукове питання – підвищення ефективності лікування хворих з патологічним стиранням твердих тканин зубів.

За своєю актуальністю, науковою новизною, практичним значенням і прикладною цінністю, дана дисертаційна робота цілком відповідає п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів № 567 від 24.07.2013 року (із змінами внесених згідно з Постановою КМ № 657 від 19.08.2015 р. і № 1159 від 30.12.2015 р.), які ставляться до докторських дисертацій, а її автор безумовно заслуговує присудження наукового ступеню доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.22 - стоматологія.

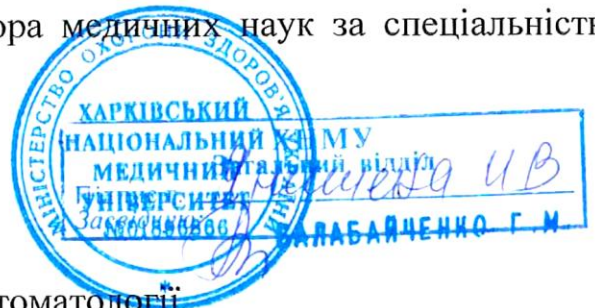
Офіційний опонент

завідувач кафедри ортопедичної стоматології

Харківського національного медичного

університету МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

I.V. Янішен

*Відрук офіційного опонента
нарішив у спец. форм. Ф. 61.01.08
03.03.2020р.*

*Вчений секретар
О. В. Кіткова*